

ISSN: 2149-0821

Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Science

Yıl: 5, Sayı: 32, Aralık 2018, s.232-242

Dr. Öğr. Üyesi Canan ULUYAĞCI

Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi, Sinema Tv. Bölümü,
culuyagc@anadolu.edu.tr.

Dr. Öğr. Üyesi Nergiz KARADAŞ

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Sinema Tv. Bölümü,
nergizkaradas@gmail.com.

Arş. Gör. Dr. Serhat KOCA

Selçuk Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Radyo, Tv. ve Sinema,shatkoca@gmail.com

ÇEMBERİN UCU FİLMİ ÜZERİNE BİR ALIMLAMA ÇALIŞMASI

Özet

Kadına yönelik, şiddet, taciz, tecavüz ve cinayete varan hak ihlalleri özelde Türkiye, genelde ise neredeyse bütün dünya ülkelerinde kökten çözülemeyen toplumsal bir yara halini almıştır. Yapılan araştırmalar ve İnsan Hakları Derneği verilerine göre Türkiye’de her 4 saatte 1 kadın, erkek şiddetine maruz kalmakta ya da tecavüze uğramaktadır. Özellikle son yıllarda kadına yönelik tecavüz olaylarının medyada yoğun bir biçimde yer alması toplumda bu konu üzerine bir farkındalık oluştuğunun göstergesi olarak değerlendirilebilir. Kadına yönelik şiddet, taciz ve tecavüze karşı pek çok mecrada sosyal kampanyaların başlatılması ve bu konu üzerine pek çok araştırmanın yapılması da konunun gündemde kalmasını sağlamış ve yeni yasal düzenlemelerin yapılmasının önünü açmıştır.

Şüphesiz kadına yönelik şiddetin kamuoyunun gündeminde kalmasında kitle iletişim araçlarının rolü ve etkinliği de konunun önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Bu noktada sinemada içinde şekillendiği toplumun değer yargılarının anlaşılması, yeniden üretilmesi ya da biçimlendirilmesinde etkili kitle iletişim araçlarından birisidir. Bu bağlamda sinema filmleri, yarattığı kadın temsilleri ile şiddetin önlenmesi ve toplumsal farkındalığın oluşturulmasında etkililiği önemli bir çalışma alanıdır. Çünkü sinema filmleri toplumda var olan değer yargılarını yansıttığı gibi yeni değer yargılarının oluşmasında da etkilidir. Bu

noktadan hareketle çekilen *Çemberin Ucu (2016)* adlı kısa kurmaca film bu toplumsal soruna ilişkin gerçekliğin sinematografik bir anlatımla temsil edilmesi üzerine kurulmuştur. Bu çalışmada bu filmin ana konusundan yola çıkarak filmde ortaya konulan kadın temsillerinin izleyiciler tarafından nasıl alımlandığının ortaya konulması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Taciz, Tecavüz, Kısa Film, Alımlama, Etnografi

THE FILM ÇEMBERİN UCU and a RECEPTION STUDY OF ÇEMBERİN UCU

Abstract

Violence, harassment, rape and murder against women is an insoluble social wound in Turkey and also worldwide. As the numbers by Human Rights Association, every 4 hour a woman is raped or subjected to violence. Especially in recent years, the intense involvement of women in the media rape can be considered as an indicator of an awareness on this issue. The initiation of social campaigns in many media against violence against women, harassment and rape, and many other researches on this issue have kept the issue on the agenda and paved the way for new legal arrangements.

Undoubtedly, the role and effectiveness of the mass media is an important aspect of the violence against women. At this point, it is one of the effective mass communication tools in understanding, reproducing or shaping the value judgments of the society in which it is formed. In this context, cinema films, women's representations and the effectiveness of violence prevention and social awareness are an important area of study. Because cinema films reflect the value judgments that exist in society, it is also effective in creating new value judgments. The short fiction film *Çemberin Ucu (2016)* which was taken from this point, was founded on the representation of the reality of this social problem with a cinematographic expression. In this study, it is aimed to determine how the female representations of the film are reception by the audience based on the main subject of this film.

Key Words: Harassment, rape, short film, reception, ethnography

GİRİŞ

Sinema toplumda var olan değerleri yansıtan, yeniden üreten ve yeni değer yargılarının oluşmasını sağlayan önemli kitle iletişim araçlarından biridir. Kitle iletişim pratiği açısından bakıldığında film bir kültürel meta üretimdir ve bu üretilen yapıtın karşısında bir de tüketicisi olan izleyici kitlesi vardır. Genel olarak filmler bir tüketim nesnesi olarak ele alınırlar ve piyasaya sürüldükten sonra filmlerden yayılan iletilerin izleyici üzerinde nasıl bir etki bıraktığı çok da düşünülmez. Oysa filmi yaratma süreci kadar onu açıklama süreci de etkin bir süreçtir.

Günlük yaşam içerisinde izleyici olarak pek çok ileti ile karşı karşıya kalındığı bir gerçektir. Kendine özgü bir dili olan filmler bir iletişim dizgesi olarak kabul edildiğinde filmlerin tıpkı yazılı bir metin gibi okunabileceği gerçeği ortaya çıkmaktadır. Yönetmen, oyuncu, senaryo yazarı yapıtlarıyla izleyiciye duygu ve düşüncelerini aktarmak, seyircinin zihninde bir anlam oluşturmak istemektedirler. Kuşkusuz bu anlamın oluşmasında bilinçli ya da

bilinçsiz olarak yaratım sürecinde yer alan sanatçılar toplumda var olan değer ve yargıları yansıtırlar. Kimi kez de toplumsal sorunları yansıtma çabası içine girerler.

Yapılan bu çalışma Türk toplumu açısından çok önemli bir sorun olarak karşımıza çıkan kadına yönelik şiddet, taciz ve bu konuda hukuksal alanda yer alan eksiklikler üzerine çekilmiş *Çemberin Ucu* (2016) adlı kısa filmin izleyici üzerinde nasıl bir etki yarattığını araştırmak amacıyla yapılmıştır. Kadına taciz davalarında ortaya çıkan yasal sorunlar üzerine dikkat çekmek ve izleyici üzerinde bir farkındalık yaratmak amacıyla çekilen bu filminin izleyici üzerinde nasıl bir etki bıraktığını ölçmek için alımlama çalışması yapılmıştır. Alımlama çalışması için on kişi seçilmiş ve film izlenmeden önce bu kişilerin tamamına Türkiye’de kadına yönelik taciz ve tecavüz konusu, bu konuda ki dava süreçlerine ilişkin bilgi ve farkındalık düzeylerini ölçmek amaçlı sorular yöneltilmiştir. Ardından *Çemberin Ucu* (2016) adlı kısa film izletilmiş ve izleyicilerle tekrar kadına yönelik taciz ve tecavüz konusu ile bu konudaki dava süreçlerine ilişkin ve filme ilişkin derinlemesine görüşme yapılmıştır. Böylece filmin izleyiciler üzerinde konuya ilişkin ilgi, bilgi ve farkındalık düzeyinde herhangi bir dönüşüm yaratıp yaratmadığı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

SİNEMA VE İZLEYİCİ İLİŞKİSİ

Sinema ve izleyici üzerine yapılan ilk çalışmalar 1960’lı yılların ortalarından itibaren başlamıştır. Bu çalışmalar özellikle psikanalizi, sinema çalışmaları için de yer almaya başlaması ile önem kazanmıştır. Filmin izleyici ile olan ilişkisi, özdeşleşme süreci önemli film okuma süreçleri içerisinde yer almıştır. Özellikle feminist eleştiri, yapısalcı çözümlenmeler ve göstergebilim bu süreçlerin incelenmesinde etkin bir yere sahip olmuştur.

Sinema ve izleyici arasındaki ilişkiye ilişkin çalışmaların/görüşlerin paylaştığı ortak fikir, filmlerin sosyal ve kültürel öneminin seyircinin varlığıyla söz konusu olduğu yönündedir. Bunun nedeni film üretimi ile sağlanan ham maddenin izleyici dolayısıyla sosyo-kültürel süreçlere ‘girdi’ haline gelebilmesinde yatmaktadır. Bu çerçevede Marxist bir yaklaşımla, sinemanın izleyiciler üzerindeki etkisi düşüncelerini “yenilikçi” doğrultuda değiştirmesi ya da ‘yanlış bilinç’ üretimiyle egemen ideolojinin yeniden üretimi ve yayılımına olanak tanınmasıyla ilişkilidir. Bu yaklaşım 1970’lerde göstergebilim ve psikanalitik Secreen geleneğinin gelişimine katkı sağlamıştır. Daha güncel yaklaşımlar pragmatik bir anlam kuramına dikkat çekmektedir. Bu kurama göre anlam filmsel metinlerle değil izleyici tarafından belli bağlam boyutlarına göre inşa edilmektedir. Bununla ilgili kuramsal yaklaşımlar arasında yorumbilgisi, fenomenoloji, C. S. Peirce’in göstergebilim kuramı ve İngiliz kültürel çalışmalarının eklektik yaklaşımları yer almaktadır (Gripsrude, 2011: 308).

Öte yandan kitle iletişim alanındaki çalışmalar özellikle içerik çözümlemesi yöntemi ile filmin içeriği ve izleyici ile ilişkisini araştırmışlardır. Göstergebilim ise iletiden yani film ’den kalkar, ve koda varır. Göstergebilimsel çözümleme filmi yaratmaz çünkü film zaten yaratılmıştır. Ama sinemanın kodlarını yaratır ve onları açıklar. Aslında bu kodlar filmde üstleri örtülü olarak mevcuttur, çözümleme onları ortaya çıkarır. Sinema kodlara dayanır. Film karmaşık bir söylemdir, bir metindir, düzenlenmiş bir bütündür, dizgedir ve her film metninin kendine özgü bir yapısı vardır (Büker, 1991: 30). Bu yapının içinde yer alan söylem ve ideoloji, filmin üretildiği zaman ve coğrafyaya göre değiştiğinden, “her filmin yaşamdan alarak kullandığı temsil öğeleri” film üretimini oluşturan tüm yapı parçalarıyla birlikte değerlendirilebilir (Çalışkan, 2014: 135-136).

Bunun yanı sıra teknik görüntünün, sinemanın insan algısına yakınlığı üretilen görüntünün izleyicide gerçekmiş gibi algılanmasına neden olur. Ancak sinemanın sunduğu görüntü ve seslerin kendileri bir gerçeklik izlenimi olmakla kalmaz, sinemanın bu gerçeklik izlenimini sunuş biçimi, izleyicinin belli bir gerçekliği algılamasıyla büyük ölçüde uyumlu olduğu için seyirci kolaylıkla perdede yaratılan izlenime kendini kaptırır. Sinema salonunda bir anlamda özne, gerçekliğin değil de, rüyanın alanına itilmektedir. Uyku halindeyken, özne doğallıkla herhangi bir şey algılamamakta ancak özenenin algısı rüyadaki algılamaya benzemektedir. Bu durumda, rüya fiziksel gerçekliği algılamının yeniden sunumudur (Erdoğan, 1993: 32). Baudry de, aygıtla ilgili çözümlmelerine Eflatun'un ünlü mağara alegorisiyle başlar. Bilindiği gibi Eflatun, gerçeklik, idealar dünyası, algılanan ve bilinen dünyaya ilişkin görüşlerini, içinde insanların yaşadıkları bir mağara benzetmesine başvurarak açıklar. Bu mağarada, tutsaklar hareketsiz vaziyette, yüzleri mağaranın duvarına ve sırtları da mağaranın çıkışına dönük biçimde yerleştirilmişlerdir. Mağara karanlıktır ve görebildikleri tek şey, arkada, yukarıda asılı duran meşalenin ışığıyla mağaranın duvarına vuran gölgeleridir. Bunlar tutsakların kendi gölgeleridir. Tutsaklar, var olan tek gerçekliğin bu gölgeler olduğunu sanmaya başlarlar ve giderek mağaranın dışında bir dünyanın var olabileceği ihtimalini istemezler. Baudry, Eflatun'un mağara alegorisini, gerçeklik temelinde, sinemaya uyarlayarak, seyircinin de benzeri bir etkiyi deneyimlediğini savunur. Sinema salonu, karanlık ortamı ve seyircinin hareketlerini kısıtlayarak onu edilginleştiren mimari düzeniyle, mağara ortamının özelliklerine benzer nitelikler taşır. (Erdoğan, 1993:33). Böylece Lacan'a dayanarak özne konumları ve izleyicinin filmle özdeşleşme süreci göz önüne alınarak film eleştirisinde izleyicinin konumu ile ilgili önemli gelişmeler kaydedilmiş ve sinema izleyici ilişkisine yeni bir bakış açısı ortaya çıkmıştır.

Bu süreç aslında 1960'lı yıllarda aktif izleyici kavramının yeni bir paradigma olarak ortaya çıkmasıyla başlamıştır. İletişim bilimleri literatürüne bakıldığında, iletişim sürecinin öğeleri olan iletiye yani metne, iletiyi oluşturan faillere ve onu yayan kurumsal-endüstriyel yapıya ve izleyiciye odaklanan çalışmalardan oluşur (Akbulut, 2014:1). İzleyicinin kod açıklamada aktif olarak anlam ürettiğini savunan bu yönelimin kaynakları, Elihu Katz'ın 1959'da gerçekleştirdiği ve 1970'lere kadar kullanılan 'Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı'na dayanmaktadır. Bu yaklaşımın temelinde izleyicilerin medyadan gidermeye çalıştıkları karmaşık bir gereksinimler dizgesine sahip oldukları inancı yatmaktadır. Bu yaklaşım izleyicinin de en azından gönderici kadar etkin olduğunu varsayar. İletinin göndericinin niyetinden çok ona verdiği anlam olduğunu savunur (Özsoy, 2011: 106). Güngör' e göre; "İzleyicinin odak olması, kuramsal bağlamda kullanımlar ve doyumlar yaklaşımının gelişmesine aracı olur. Yöntem bilimsel bağlamda paradigma değişikliği ise iletişim araştırmalarında araştırmalar araç merkezli konumdan izleyici merkezli konuma taşınır. Alımlama analizi, fokus grup çalışmaları, derinlemesine görüşmeler, katılımlı gözlem teknikleri bu paradigmatik değişimin ürünü olarak benimsenen teknikler olur" (Aktaran Akbulut, 2014: 1). Kullanımlar ve doyumlar yaklaşımına göre; "izleyici/ tüketici, hangi aracın kendi gereksinmelerine yanıt verebileceğini düşünerek kullanacağı aracı seçer. Çünkü kitle iletişim araçlarıyla verilen iletilerin içerikleri ile bireyin içgüdüsel ilgisinden doğan uyum arasında nesnel ilişkiler bulunmaktadır (McQuail, ve ark. , 1979'den akt. Türkoğlu, 2004'den akt, Akbulut 2014:2). Bu bağlamda yeni izleyici araştırmaları içinde yer alan "aktif izleyici" fikri, Ang'a göre medya çalışmalarında önemli bir kopuşa işaret etmektedir. Frankfurt Okulu ve eleştirel teoriden beslenen bu yeni görüşün tezi, izleyicileri sistemin kurbanları olarak görmek

yerine onları kendi seçimlerini yapan ve yaratan aktif izleyiciler olarak konumlandırmaktadır (Aktaran Özsoy, 2011: 106). Post yapısalcı yaklaşımlar ışığında kültürel çalışmaların medya metinlerinin farklı anlamları bir arada taşıdığı bu yüzden çok anlamlı olduğu yönündeki vurgusu, izleyicinin de farklı okuma biçimleri geliştirebileceği, buna bağlı olarak da aktif olduğu üzerinedir (Özsoy, 2011: 106). Eco'nun belirttiği iletişim sürecinde kodlama kadar kod açmanın da yaratıcı bir süreç olduğunu bu noktada unutmamak gerekir.

Bu çalışmada bu noktadan hareketle, izleyiciyi ön plana alarak, kadına yönelik taciz ve tecavüz üzerine çekilen *Çemberin Ucu* adlı film üzerine bir alımlama çalışmasına dayanmaktadır

KADIN VE ŞİDDET

Kadın ve kadına yönelik şiddet üzerine yapılan çalışmalar iletişim literatürü içinde son yıllarda önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle bu sorunun medyada ele alınış biçimleri kadın ve şiddet üzerine yapılan pek çok çalışmanın ana sorununu oluşturmaktadır. Toplumsal bir sorun olarak kadına yönelik şiddetin incelenmesi, nedenleri, sonuçları, nicel ve coğrafi dağılımı gibi veriler pek çok yasal önleme ve eğitim çalışmalarına karşın şiddetin neden önlenemediğini açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Çünkü yaygınlığına, her ekonomik sınıfta ve coğrafyada geçerli oluşuna bakılırsa, şiddet öncelikle bir zihniyet sorunudur. Erkek egemen ideolojinin meşrulaştırdığı ve kadını ikincil kılan diğer bütün öğeler gibi şiddetin yok edilmesi de ancak bu ideolojinin deşifre edilmesi, sistemli takibi ve değişmesine yönelik çabalarla olanaklı hale gelecektir (Ünlü ve ark. 2009 : 249).

Şiddet sözcüğünün ilk çağrışımı kuşkusuz fiziksel şiddettir. Ancak fiziksel şiddetin yanı sıra psikolojik, sözel, ekonomik ve cinsel şiddet de önemli bir yer tutmaktadır. Segal'e göre; "erkeklerin kadınlara verdiği bütün gözdağı biçimleri (öpücük yollamalar, açık saçık sözler mırıldanmalar, kadını yanından geçerken sürtünmeler vb.) psikolojik şiddet içerisinde taciz olarak yer almaktadır (1992: 308). Dolayısıyla görünür fiziksel şiddete maruz kalmaları kadınlar yaşamın her alanında tacize maruz kalmaktadırlar. Özellikle son dönemde taciz ve tecavüz olaylarının sıklıkla medyada yaygın bir biçimde yer alması şiddetin bu türü üzerinde yapılan araştırmaları ve çalışmaları arttırmıştır. Taciz ve tecavüz içeren şiddet aslında sadece Türkiye'de var olan bir sorun değildir. Dünyanın her yerinde kadının ikinci sınıf insan olarak görülüyor olması bu tür şiddeti haklı gösteren nedenler arasında yer almaktadır. Kadına yönelik şiddetin önlenmesinde öncelikle yasaların ve yaptırım güçlerinin önemli bir yeri vardır.

Türkiye'de kadının erkeklerle ve toplumla ilişkilerini düzenleyen temel yasa, Türk Medeni Kanunu'dur. 17 Şubat 1926'da yürürlüğe giren bu yasa, özellikle kadın hukuku bakımından bir "devrim yasası" dır. Bu yasada kadın erkek eşitliğine yer verilerek, Türk kadınının önündeki hukuksal engeller, hiç olmazsa soyut yasa kurallarıyla kaldırılmıştır. Ancak yasada genel anlamda yer alan kadın erkek eşitliği, aile hukukunda sürdürülememiştir. Bu durum kadının toplumdaki konumundan kaynaklanan, erkeğin kadına bakma, geçimini sağlama yükümlülüğü ve dolayısıyla kocanın yönetim sorumluluğu gibi kaygılarla, kadın adına pozitif bir ayrımcılık gibi savunulur. Oysa uygulamada, bu nedenlerle, kadın, kocasının yanında ve toplumun önünde ikinci sınıf vatandaş konumuna düşmektedir (Koyuncuoğlu, 1998: 58).

Kadına yönelik, şiddet, taciz, tecavüz ve kadın cinayetleri özelde Türkiye, genelde ise neredeyse bütün dünya ülkelerinde kökten çözülemeyen toplumsal bir yara halini almıştır. Yapılan araştırmaların ve İnsan Hakları Derneği verilerine göre Türkiye'de her 4 saatte 1 kadın,

erkek şiddetine maruz kalmakta ya da tecavüze uğramaktadır. Bu da erkek egemen söylemin bir ürünü olan şiddetin kuşkusuz toplumun diğer bireyleri tarafından da haklılaştırılan bir olgu olduğunu göstermektedir. Dayak, tecavüz ve eş tecavüzü, kurumlarda taciz, seks köleliği gibi kadınlara erkekler tarafından uygulanan bu şiddet ne yazık ki yasalar tarafından önlenmemektedir. Şiddete maruz kalan kadınların tekrar aile ya da koca evine gönderilmesi, yasal yollara başvuran kadının önüne birçok engelin konulması bunun bir göstergesidir.

BULGULAR

Bu çalışma öncelikli olarak izleyicilerin kadına ilişkin taciz ve tecavüz olayları ile bu konudaki dava süreçlerine dair bilgi ve farkındalık düzeylerini ölçmek amacıyla yapılmıştır. Bu bağlamda konuya ilişkin kişisel bilgi düzeyi ve bakış açılarını ortaya çıkarmak için film izletmeden önce izleyici gruba sorular yöneltilmiştir. Buna göre;

İzleyiciler çoğunlukla bu konuya ilişkin medya kaynaklı bilgileri olduğunu öne sürmüşlerdir. Bilgi kaynakları benzer olsa da konuyu kendi bakış açılarıyla değerlendirdikleri görülmüştür. Örneğin;

N. K: Bu konu hakkında elbette bilgim var. Zaten bilgi olmaması imkânsız sürekli haberlerde bu olaya tanık oluyoruz. Açıkçası bunu ideolojik bir şeye de bağlayamam bu tek ülkemizde değil bütün ülkelerde olan bir durum. Bu kadına değer vermemekten öte erkeğin benliğini tanımamasından falan çok psikolojik bir durumdan aynı zamanda sosyolojik bir durumdan da kaynaklanıyor.

S. E: Elbette ki var. Her gün haberlerde izliyoruz. Yani bunu tamamen toplum yapısına bağlıyorum. Açıkçası doğu kültürüne bağlıyorum. Kadına yönelik şiddeti ayrımcılığı yani birazcık kültürden gelen bir şey bir şeyleri aşamadığımızdan kaynaklanan şeyler kültür deyince de dinden olabilir yetiştirilme tarzında olabilir. Aslında temelinde çoğunlukta kültür deyince dinimizde oluyor yani böyle düşünüyorum. Gördüğüm haberleri kendim yorumluyorum, okuduğum kitaplardan yorumluyorum kültürleri karşılaştırıyorum genelde biz bunu yapıyoruz atıyorum Avrupa da ya da Amerika da bunu artık yapmıyorlar çünkü kültürlerinde artık bu değişime uğramış.

M. K: Maalesef ki var. Nerdeyse her gün yaşadığımız bir drama döndü. Çözümünün bulamadığımız eğitimsizlikten gelen bir sıkıntı var özünde. Aslında tüm mecralardan yaşadığım yer gerek koşullar sosyal medya her türlü yerden bu konuda bilgi edinebiliyorum.

A. K: Var, Evet. Aslında olmaması gereken şeyler bunlar, bir kadının korunmaya ihtiyacı yoktur herhangi bir erkek veya başka güçler tarafından ama ülkemizde bu normal şartların dışında olduğu için kadınlar doğal olarak korunmaya ihtiyaç duyuyorlar ve belirli kadın haklarının olması gerekiyor.. Bununda toplumundaki erkeklerin eğitimsizliğinden kaynaklandığını düşünüyorum.

F. A: Bilgim var. Daha çok aile yapısı önemli bu konuda çünkü çocukluktan beri babanın veya ailenin anneye nasıl davrandığı, çocuğun çevresindeki ilişkileri bir de televizyon dizileri de bunda çok etkili televizyonda gördüğümüz şeyler ya da siyasetçilerin konuşma tarzları. Çünkü olayı daha çok yasal hale getiriyormuş gibi davranıyorlar. Çünkü böyle olduğunda da insanlar güç alıyor.

O. Y. D: *Var tabii ki. Çok klişe olacak ama gerçekten ataerkil toplumun o erkekleri şımartmasından kaynaklı bir şey, yani sürekli bir yüz verme halinden kaynaklı bir şey.*

S. K: *Evet var. Tabii ki olamaması gereken bir şey ve ülkemizde sıklıkla görülüyor. Cezai yaptırımı daha ağır olabilir bunun için, yani ya da kadınlar ilk başta bilgilendirilebilir. Taciz veya tecavüz gördüklerinde ne yapmaları gerektiği konusunda bilgilendirilebilirler, susup bir kenara çekilmektense öyle düşünüyorum. Haberler oluyor, internetten yine öğreniyorum, yine sosyal medyadan görüyorum, çıkarılan kampanyaları görüyorum daha çok internet üzerinden olanları ama haberlerden bu konuları daha çok öğreniyorum açıkçası.*

Bu yanıtlarda görüldüğü gibi kadına yönelik taciz ve tecavüz olaylarına ilişkin bilgiler genellikle medya ve sosyal medya üzerinden edinilmektedir. Görüşme yapılan kişilerin bu konuda yasal prosedürün nasıl işlediğini bilmemektedirler. Ayrıca kimi bu sorunun yalnız Türkiye'ye özgü olmadığını söylerken kimi de Batı ülkelerinde kadına yönelik bu tür bir şiddetin olmadığı kanısındadır. Şiddetin kaynağı ise kültüre, eğitimsizliğe, aile yapısına ve erkek egemen ideolojiye bağlanmıştır.

Görüşmeye katılan kişilerin yakın çevrelerinden taciz ya da tecavüze uğrayanların olup olmadığı sorusuna verdikleri yanıtlar ise şöyledir:

N. K : *Şahsen kendim. Yani korktum çok korktum çok tedirgin oldum. Bide küçük yaşlarda yaşadığım bir olay olduğu için kimseye söylemedim. Şu yaşında söyledim anneme mesela ve şunu fark ettim psikolojim bunu bastırdı belki küçük yaşta başladığım için sonra hatırlamaya başladım çok çirkin bir olaydı. Bir ceza olayı da olmadı.*

B. B : *Var uzaktan var. Babası tarafından küçükken tacize uğramış arkadaşım var. Çok anlatmıyordu çünkü çekiniyordu zaten tüm hayatının işleyişine de yansımıştı o olay ama işte anlattığında nasıl anlatıyordu, cinsel bir açıklıktan dolayı yapıyor ki yani kızına karşı bir şey yapıyor böyle bir şey yapıyor. Bunun haricinde normal hiç tanımadığı bir kadına tecavüz eden bir hikâyeye rastlamadım.*

İ. G: *Bizzat kendim. Bu olayla ilgili bir dava süreci olmadı. Eskiden bunu dillendirmekten çok çekiniyordum gerçekten toplumumuzun bize aks ettirdiği durum bu. Ben bu olay yaşandığında küçüktüm aslında ergenliğe yeni adım atıyordum. Bunu paylaşmaktan, önceden çok çekinmişim. Önce annem fark etmişti böyle bir şey olduğunu bana kendi tahminlerini söyledi en sonunda ben anlatmak zorunda kaldım, aile ortamında çok büyük bir gerginlik vardı. Çünkü taciz edildiğim kişi akrabalarımın birisiydi. Küçük olduğum için ergenliğe yeni girdiğim için babam bu olayı çok büyütme istemedi, maalesef çünkü onun akrabasıydı. Bu yüzden konuyu kendi içimizde halletmeye çalıştık. Aile ilişkilerimiz açısından bağlantıyı kestik o akrabalarımızla. Ama ben bunun etkilerini son 5 yıldır görüyorum. Küçük olduğum için bazı şeyleri bilmiyordum. Ama uzun bir süre çok iyi hatırlıyorum babam yanıma yaklaştığında ondan kaçırıyordum. Karşı cinsten çok yakın arkadaşım, ailemden biri babam, abim bile olsa bana temas edildiğinde, elime koluma dokunulduğunda irkilip bu temastan kaçındığımı çok iyi hatırlıyorum. Şu zamanlarda da olayın çok farklı bir boyutta olduğunu daha*

öncesinden başladığını ama benim fark etmediğimi anladım. Bu üzücü ama susmamın çok mantıksız olduğunu bana eğitim veren hocalarım sayesinde anladım. Şu an 22 yaşındayım yaklaşık 7-8 yıl önce yaşanmış bir olay ve 7-8 yıl boyunca sustuğumu biliyorum. Çok büyük hata yaptığımı da farkındayım. Keşke konuşsaymışım. Üzerinden çok uzun zaman geçtiği için bir mantığı kalmıyor. Ama psikolojik açıdan beni çok rahatsız eden durumlar var. Erkek arkadaşlarımla duygusal anlamda olsun güven açısından olsun çok büyük problemler yaşıyorum.

T. İ : Çok ufak bir şekilde gördüğümüz kadarıyla taciz, söyleyememişti yan yanaydık otobüste gidiyorduk daha sonra söyledi bana hani bayağı eli ayağı titriyordu ver hiç bir şey söyleyemedi ağlayarak anlattı durumu bende keşke söyleseydin dedim ama bunun dışında bir şey yapmadı .

Bu görüşmelerde çalışma kapsamında görüşülen 10 kişiden 2'sinin bu tür taciz olaylarının kendi başlarına geldiği görülmüştür. Bunun yanı sıra diğer katılımcıların çoğunlukla yakın çevrelerinde taciz ve tecavüz olaylarına tanık oldukları saptanmıştır. Bu oran bize bu tür olayların toplumda ne kadar yaygın olduğunu ve yargıya başvurmaksızın saklandığını göstermektedir.

Çemberin Ucu, Zeynep ve Ece'nin iç içe geçmiş hikâyesi üzerinden kadına ilişkin taciz ve tecavüzün ile yargılanma sürecinde gelen beraat kararının öyküsünü anlatmaktadır. Zeynep'in uğradığı taciz davasında Ece'nin hâkim olan babası sanıklara beraat kararı vermiştir. Ece'nin babasının bu tavrına ilişkin eleştirisi kendi ailesine karşı bir oyun oynamasına neden olur. Hâkim kendi kızının başına böyle bir taciz olayının geldiğini düşündüğü süreçte bir önceki davadan çok daha farklı davranacaktır.

Filmin izleyicilerin bilgi ve farkındalık düzeyinde yarattığı dönüşümü, bu konudaki filme ilişkin farklı okumaları ortaya koymak için filmin izletilmesinin ardından izleyicilerle tekrar derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Buna göre;

Filmi izleyenlerin tamamı filmi beğendiklerini belirtmişlerdir. Film gerçekçi bulup bulmadıkları sorusuna ise 10 kişiden dokuzu gerçekçi bulduğu bir kişi ise gerçekçi bulmadığını söylemiştir. Örneğin,

A.K: *Gerçekçi buldum evet çünkü bunlar yaşadığımız gördüğümüz şeyler. Bunları birinin gözümüze sokması gerekiyordu açıkçası senaryo ne kadar basit olsa da senaryo basit deyip duruyorum ama yanlış anlaşılmasın ama hani kimse buna cesaret etmiyor. Bunu yapmaya bunu göstermeye bu yüzden ben çok olumlu buldum açıkçası.*

F.A: *Aynı hâkimin kızının başına gelmesi bana pek gerçeği yansıtmadı. Bana biraz "Gerçek Kesit" filmi gibi geldi. Çünkü eskiden de vardı, evet hâkimin böyle bir cezayı uygulamaması kendi başına gelmeyeceği anlamına gelmez ama hemen kendi başına gelmesi biraz garip geldi bana. Tutunduğu tavırdan ziyade eğer gerçekten kendi kızının başına böyle bir olay gelebileceğini düşünüyor olsaydı, orada daha farklı bir yöntem izleyebilirdi. Bir kız babası olarak düşünebilirdi.*

İzleyicilere filmdeki hangi karakterle özdeşleştikleri sorulduğunda ise 1 erkek, 1 kadın katılımcı kimse ile özdeşleşmediklerini belirtmişlerdir. Erkek katılımcıların hiçbirinin kadın

karakterlerle özdeşleşmediği görülmüştür. Bunun yanı sıra erkek katılımcılar olaya dışarıdan izleyen biri gibi baktıklarını belirtmişlerdir.

M. K: Ben sadece dışarıdan izleyen biri gibi baktım.

E. G: Duraktaki gazeteyi okuyan erkek karakterle özdeşleştim maalesef artık bu haberlere bir göz gezdirip spor sayfasına siyaset sayfasına hızlıca geçebiliyoruz.

Kadın izleyicilerin ise büyük çoğunluğunun filmde yer alan hâkimin kızıyla özdeşleştiği görülmüştür. Buna gerekçe olarak kızın babasına bir tepki verdiğini düşünmüş olmaları gösterilebilir. Kadın izleyicilerden yalnız bir tanesinin gerçekten tecavüze uğrayan karakterle özdeşleştiği gözlemlenmiştir.

S. E: Aslında ne kadar bana itici gelse de, hâkimle kendimi özdeşleştirdim. Çünkü maalesef biz hep böyle ikiyüzlü davranıyoruz. Başkasına gelince tüh tüh üzülüyoruz. Ama belki yarın benim başıma gelse bende eleştirdiğim pasif karakterler gibi ve eleştirdiğim ikiyüzlü hâkim gibi pasif kalacağım bunu saklamaya çalışacağım, güçlü durmak yerine.

N. K: Hâkimin kızının babasını eleştirmesini hoş buldum yani en azından bir bakışıyla bile babasına kesinlikle hak vermiyor. Diğer kızın da zor durumunu anladığım, hissiyatı iyi verdiği için.

Öte yandan katılımcıların tümü film karakterleri içinde hâkimi itici bulmuşlardır. Filmin nasıl bir farkındalık ve dönüşüm yarattığına ilişkin ise; filmi izlemeden önce dava süreçlerine ilişkin çok fazla bilgileri olmadığı yönünde cevaplar verilirken filmi izledikten sonra filmdeki dava sürecine ilişkin önemli noktalar üzerine açıklamalar yaptıkları görülmüştür. Örneğin,

O. D : (görüşme 1) Aslında pek bir şey bilmiyorum. Sadece çabuk aklandıklarını biliyorum.

O. D . (görüşme 2) Bir takım elbiseyle veya bir kaç göz boyamayla cezaların inanılmaz derecede düşürüldüğünü. Bir kadının belki hayatına mâl olmayacak ama hayatı boyunca olan psikolojisine mâl olabilecek şeylerin altı aylık / bir senelik ya da ufak meblağlardan oluşan cezalarla geçiştirildiğini biliyorum.

Filmin izleyicide uyandırdığı duygu durumları bireylere göre farklılık içermektedir. Örneğin,

T. İ: Çok etkilendim tutamadım kendimi zaten ya acıyorsun ama acıdığın içinde kendime kızıyorum bir şeyler yapmamız gerekiyor ama hepimizin elinden gelen şeyler ya da yapabileceği şeyler çok kısıtlı ve ben bunu düşündükçe daha çok sinirleniyorum. Böyle şeyleri gördükçe duydukça okudukça gerçekten artık nereye kaçacağımı ya da işte çünkü bir şeyler yapmak istiyoruz. Her okuduğumuzda her gördüğümüzde her duyduğumuz da ama elimizden gelen şey bazen sokağa çıkıp bağırarak oluyor ve bu hiç bir şeyi değiştirmiyor bizim ülkemizde beni sinirlendirdi.

E. G : Ben bir erkek olmama rağmen çok büyük bir empati kurmaya çalıştım çünkü bu toplumda erkeklere de taciz ve tecavüz çok yüksek rakamlar da gencecik çocukların erkek çocukların kız çocukların en çok güvendiği ailesi tarafından

babası tarafından yada okulda en çok güvendiği öğretmeni tarafından taciz edildiği olayları çok sık duymaya başladık.

SONUÇ

Bu çalışmada, *Çemberin Ucu* adlı kadına yönelik taciz ve tecavüz davalarını konu edinen kısa film üzerine bir alımla çalışması yapılmıştır. Bu çalışma kapsamında; izleyicilerin kadına ilişkin taciz, tecavüz ve dava sürecini işleyen filmi nasıl alımladıklarını ölçmek amacıyla beş kadın beş erkek katılımcı ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. 18- 30 yaş aralığındaki farklı sosyo-demografik özelliklere sahip gençlerden oluşan izleyicilerle yapılan ön test görüşmelerinde katılımcıların tamamının toplumun önlenemeyen sorunu olan tecavüz, taciz ve bunların dava süreçlerine ilişkin medya kanalıyla edindikleri yüzeysel bilgilere sahip oldukları görülmüştür. Ön test sürecinde bu dava süreçlerine ve sonuçlarına ilişkin bir bilgi veremeyen katılımcılar filmin izletilmesi ardından yapılan son test esnasında filmde dava sürecine ilişkin gösterilenleri bu konudaki kişisel bilgileri olarak ifade etmişlerdir. İzleyicilerin bilgi düzeyindeki bu dönüşüm sinemanın ve dolayısıyla çalışma kapsamında izletilen filmin toplumsal bir soruna ilişkin bilgi ve farkındalık düzeyinde olumlu bir dönüşüm yarattığını göstermektedir. Katılımcıların hemen hemen hepsi bu tür filmlerin çok sayıda izleyiciye ulaşması ve hatta kamu spotu olarak olayın farklı yönlerine bilgi verici nitelikte yayınlanması gerektiğini belirtmişlerdir.

Filmde katılımcılardan erkeklerden çoğunluğunun hiçbir karakterle özdeşleşmemeleri ise sinema özdeşleşme açısından ilginç bir bulgudur. Çünkü sinemada anlatı içerisinde genellikle güçlü olan karakterle özdeşleşilir. Bu filmde kadın karakterlerin başına gelen olayın korkunçluğu, hâkim babanın güçlü bir kişilik olmasına karşın yanlış karar vermesi ve suçluların tecavüzcü olması erkek katılımcıların özdeşleşme sürecini kırmıştır. Erkek izleyicilerin dışarıdan biri gibi baktıklarını belirtmeleri ise ilginç bir bulgudur. Bunun yanı sıra kadın katılımcıların bir tanesi hâkim ile özdeşleşirken, bir tanesi gerçekten tecavüze uğrayan kız ile özdeşleşmiş, diğerlerinin ise gerçekten tecavüze uğramayan oyun oynayan kız ile özdeşleşmeleri de ilginç bir bulgudur. Gerçekten tecavüze uğrayan kız ile özdeşleşen katılımcı daha önce böyle bir tacize uğradığını ancak yasal süreçlere başvurmadığını belirtmiştir. Filmi izledikten sonra ise yasal yollara başvurmadığı için pişman olduğunu belirtmiştir. Bu bakış açısı da filmin farkındalık yarattığının bir göstergesidir.

Katılımcılara bu tür suçlar karşısında nasıl bir ceza verilmesi sorusu sorulduğunda kadın katılımcılar hadım ve idam cezası isterken, erkek katılımcılar hapis cezasının yeterli olduğu görüşünü öne sürmüşlerdir. Bu bakış açısı da erkek egemen söylemin bilinçaltı süreçlerde nasıl işlediğinin bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

Taciz ve tecavüz olaylarının toplumda neden bu kadar yaygın olduğuna ilişkin sorulara alınan yanıtlarda kadın ve erkek katılımcıların aynı bakış açısına sahip oldukları saptanmıştır. Katılımcıların tümü bu olayların eğitim, aile, medya söylemleri ve ataerkil düzen ile ilgili olduğunu belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra medyanın bu olayları magazinleştirmesinin kendilerini olaya yabancılaştırdığını ve olayın sıradanlaştırıldığını savunmuşlardır. Çalışma açısından medya ve kadına yönelik şiddet arasındaki bu ilişki önemli bir veri olarak değerlendirilmektedir.

Kadın izleyicilerin çoğunlukla filmi izledikten sonra yaşadıkları duygu durumu beden dillerine yansımıştır. İzleyicilerden bir tanesi daha önce başına böyle bir şey gelmemiş olmasına

karşın filmi izlerken ve görüşme sırasında ağlamıştır. Diğer kadın izleyiciler çoğunlukla izledikleri karşısında sinirlendiklerini ve üzüldüklerini dile getirmişlerdir. Filmdeki karakterlere acıdığını, ancak acıdığı için kendine kızan, acımak yerine bir şeyler yapılması gerektiğini düşünen bir kadın katılımcı vardır.

Yapılan bu çalışmanın sonucunda, *Çemberin Ucu (2016)* adlı filmin taciz, tecavüz davalarına ilişkin olumlu yönde bir farkındalık yarattığı söylenebilir.

KAYNAKLAR

- Akbulut, H. (2014). Televizyon ve Sinemada İzleyici Çalışmak: Alımlama Çalışmaları, 2237 İletişim Bilimlerinde Araştırma Projesi Yazma Eğitimi (21 Ocak 2014).
- Büker, S. (1991). Sinemada Anlam Yaratma, Ankara: İmge Kitabevi.
- Çalışkan, Ö. (2014) “Türk Sinemasında Değişen Çocuk ve Çocukluk: 2008-2012” içinde Sobe: Çocuklara Dair Büyükler için Medya Okumaları, Konya: Literatürk Yayınları.
- Erdoğan, N. (1993) Seyirci ve Anlamlama Süreci Olarak Sinema, Ankara: Med-Campus Proje.
- Gripsrude, J. (2011). “Sinema İzleyicileri” içinde Sinema Araştırmaları: Kuramlar, Kavramlar, Yaklaşımlar. İstanbul: Derin Yayınları.
- Koyuncuoğlu, T. (1998). “Medeni Kanun ve Kadın Hakları”, 75. Yılda Kadınlar ve Erkekler, (ed: A. Berktaş Hacımiraçoğlu) İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Özsoy, A. (2011) Televizyon ve İzleyici. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Segal, L. (1992) Ağır Çekim. (çev: V. Ersoy), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Ünlü S, Bayram N, Uluyağcı C ve Bayçu S (2009) “Kadına Yönelik Şiddet Haberlerinin Basında Artması” (ed. E.Yüksel), Sihirli Aynanın Sırları, Eskişehir: Anadolu Ün. İletişim Bilimleri Fakültesi Yayınları.